

POWSTANIE PAŃSTWA ISLAMSKIEGO W IRAKU I WIELKIEJ SYRII

Obecnie za jedno z największych zagrożeń terrorystycznych na Bliskim Wschodzie uznaje się organizację Państwo Islamskie w Iraku i Wielkiej Syrii (arab. *Dawlat al-Islamijja fi al-Irak wa-asz-Szam*, ang. *Islamic State in Iraq and Sham*, ISIS). Opinią publiczną na całym świecie wstrząsnęły materiały filmowe przedstawiające egzekucje dokonywane przez organizację oraz bezwzględność z jaką rozprawa się ona z przeciwnikami. Jeszcze mocniej obserwatorów poruszyła jej ekspansja militarna oraz ogłoszenie przez lidera ISIS Abu Bakr al-Baghdadiego powstania kalifatu w 2014 r. na terenach Iraku i Syrii¹. Wobec tego warto zadać sobie pytanie jakie było podłoże powstania ISIS i co przyczyniło się do wzrostu jej znaczenia.

Irak – matecznik ISIS

Irak jest krajem arabskim o złożonej strukturze demograficznej. Od wieków zamieszkiwany jest przez różne grupy etniczne. Największą z nich są Kurdowie, którzy żyją na terenach Turcji, Iraku, Iranu i Syrii. W Iraku zamieszkują górzystą północno-wschodnią część kraju, w ramach jednostki autonomicznej. Oprócz nich w Iraku mieszkają Turkmeni, Asyryjczycy, Persowie, jezydzi, chrześcijanie i żydzi. Kraj położony jest nad Zatoką Perską, do której ma dostęp o szerokości zaledwie 50 km i który dzieli z Kuwejtem i Iranem. Od zachodu graniczy z Arabią Saudyjską, Jordanią i Syrią a od północy z Turcją. Głównym bogactwem państwa są złoża ropy naftowej, znajdujące się w większości na terenie zamieszkiwanym przez Kurdów oraz na południu kraju w okolicach Basry.

Religią panującą jest islam, wyznawany w większości przez szyitów. Drugim co do liczby przedstawicieli odłamek jest sunnizm², który w przeciwieństwie do pozostałych państw arabskich stanowi tu mniejszość. Mimo to jego reprezentanci sprawowali władzę w państwie już od wyzwolenia spod Imperium Osmańskiego w 1921 r., marginalizując przy tym społeczność szyicką³. Historia Iraku naznaczona jest zamachami stanu i brutalizacją życia politycznego. Szczególnych okrucieństw dopuszczała się Socjalistyczna Partia Odrodzenia Arabskiego (arab. *Hizb al-Baas al-Arabi al-Isztiraki* – Baas), przejmując władzę dwukrotnie (1958 r. i w 1968 r.) w wyniku zamachów stanu. Jej rządy to czasy terroru obfitujące w procesy pokazowe, masowe aresztowania i tortury. W ten sposób doszedł do władzy Saddam Husajn, którego rządy jeszcze bardziej pogorszyły kondycję irackiego społeczeństwa⁴.

Jednym z pierwszych podjętych działań było rozpoczęcie wojny z Iranem. W tym sąsiadującym kraju doszło do przewrotu i na jego czele stanął szyita ajatollah Ruhollah Chomeini, który aspirował do rozprzestrzenienia się rewolucji na inne kraje, w tym na w większości szyicki Irak. Husajn chcąc

¹ Ł. Kobiarski, *ISIL ogłasza islamski kalifat*, 30.06.2014, www.psz.pl, [dostęp: 09.04.2015].

² Nazwa „sunnizm” pochodzi od arabskiego określenia *abl as-sunna wa-al-gama'a*, czyli „ludzi tradycji i większości”. Sunna oznacza utrwalony system władzy. Ci którzy opowiedzieli się po śmierci Mahometa za opozycyjnym ośrodkiem politycznym skupionym wokół rodu proroka nazwano szyitami. [Zob. szerz.: J. Danecki, *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 2007, s. 259.]

³ Władza została przekazana sunnitom przez Brytyjczyków, sprawującym mandat na tym terenie. Stało się tak dlatego, że w 1920 r. szyici wywołali powstanie przeciw brytyjskiej okupacji. [Zob. szerz.: G. Kepel, *Fitna wojna w sercu islamu*, Warszawa 2006, s. 194].

⁴ H. A. Jamsheer, *Współczesna historia Iraku*, Warszawa 2007.

zaskoczyć Irańczyków, tuż po objęciu władzy, najechał na ich teren, zakładając przeprowadzenie wojny błyskawicznej. Działania zbrojne szybko jednak przybrały charakter pozycyjny i trwały aż do 1988 r.⁵

Osiem lat walk przyniosło Irakowi jedynie straty. Wojna wykrwawiła naród, przyczyniła się do emigracji setek tysięcy obywateli, zaktywizowała tajne organizacje antyrządowe. Irak stracił znaczenie na arenie międzynarodowej, po tym jak opinia publiczna dowiedziała się o masowych mordach na Kurdach w latach 1987-88 i o użyciu przeciwko nim broni chemicznej, w wyniku czego śmierć poniosło blisko 200 tys. ludzi⁶. Gospodarka była obciążona ciągłymi zbrojeniami, co spowodowało zubożenie społeczeństwa. Irak musiał również spłacać 80 mld zadłużenie wojenne, co przy spadku cen ropy naftowej było utrudnione⁷.

Husajn wyjście z trudnej sytuacji widział w ataku na swojego głównego pożyczkodawcę, czyli Kuwejt. Wojna w Zatoce Perskiej wybuchła w 1990 r., jednak już po siedmiu miesiącach iracki dyktator musiał się wycofać, po tym jak w konflikt zaangażowały się Stany Zjednoczone. Wykorzystując skoncentrowanie sił państwowych na walce w Kuwejcie szyici w 1991 r. rozpoczęli powstanie licząc na wsparcie ze strony USA. Tak się jednak nie stało i powstanie upadło. Ok. 10% ludności (1,9 mln) uciekło z kraju do Iranu, Arabii Saudyjskiej, Turcji i Kuwejtu, a dziesiątki tysięcy zostało wymordowanych.

Warto zauważyć, że chociaż wielu irackich obywateli zginęło lub wyemigrowało z ojczyzny, to liczba ludności wciąż rosła. Według Banku Światowego w latach 70. XX w. wynosiła zaledwie 10 mln, by do chwili obecnej wzrosnąć do 33,4 mln. W tej dekadzie miał miejsce wyż demograficzny (wskaznik dzietności wynosił od 6,5 – 7,5) i pokolenie to dorastało w czasie dyktatury Husajna, oswajając się z rzeczywistością wojny i ubóstwem.

Inwazja USA na Irak

Po zamachach na World Trade Center i Pentagon 11 września 2001 r., amerykański prezydent G. W. Bush ogłosił rozpoczęcie wojny z terrorem. Oznaczała ona ściganie terrorystów, kryjących się na Bliskim Wschodzie, głównie w Iraku. Na podjęcie decyzji o inwazji na Irak miały wpływ ponadto: rozwijanie programu broni masowego rażenia przez Irak, będącego zagrożeniem dla USA i regionu, stosowanie przez Saddama Husajna represji wobec własnych obywateli, dostarczanie terrorystom broni masowego rażenia i ukrywanie członków organizacji Al Qa'ida, odpowiedzialnej za zamachy z 11 września, na terenie Iraku⁸.

W 2003 r. wojska amerykańskie wraz z siłami koalicyjnymi rozpoczęły działania zbrojne w Bagdadzie. Po kilku miesiącach został schwytany Saddam Husajn i poddany egzekucji. W miejsce dotychczasowej dyktatury powołano demokratyczny rząd obsadzony na zasadzie kompromisu. W konsekwencji urząd prezydenta przydzielono przedstawicielowi mniejszości kurdyjskiej sunnicie Dżalowi Talabaniemu, premiera szyicie Nuri al-Malikiem, a przewodniczący Irackiego Zgromadzenia Narodowego miał być wybierany spośród sunnitów⁹.

Prezydent Bush w maju ogłosił zakończenie walk i rozpoczęcie misji stabilizacyjnej. Jednakże misja, która miała położyć kres terroryzmowi, w pewnej mierze przyczyniła się do uwolnienia nowych jego form. Podjęto szereg decyzji, które negatywnie odbiły się na społeczeństwie irackim.

W Iraku po obaleniu reżimu Saddama Husajna zapanowała paradoksalnie fala przemocy. Ludność wyzwolona spod dyktatury sama zaczęła stosować terror. Oprócz powstań sunnitów, którzy stracili swoje dotychczasowe znaczenie w państwie, pojawiły się również rebelie wśród samych szyitów. Wyzwolony spod dyktatury Husajna został nie tyle kraj, co marginalizowani do tej pory szyici. Premier Malik

⁵ M. Szopa, *Wojna Irak-Iran, część I- przyczyny*, 05.08.2008, www.mojeopinie.pl, [dostęp: 03.01.2015].

⁶ PAP, *Husajn odpowie za mord Kurdów i szyitów*, 06.06.2005, www.wprost.pl, [dostęp: 04.01.2015].

⁷ H. A. Jamsheer, *Współczesna historia Iraku...*, s. 120.

⁸ H. A. Jamsheer, *Współczesna historia Iraku...*

⁹ M. Kuryła, *W poszukiwaniu źródeł irackiej przemocy*, www.politykaglobalna.pl, [dostęp: 19.11.2014].

zamiast pogodzić zwaśnione strony sam zaczął prześladować sunnitów. Ci, obawiając się odwetu za ludobójstwo Husajna, zaczęli się jednoczyć przeciw dominacji szyitów¹⁰.

Kolejnym ważnym czynnikiem wpływającym na efekty amerykańskiej misji w Iraku był kryzys gospodarczy. Po rządach Husajna kraj był zubożały wskutek zaniedbań wobec społeczeństwa jak i embargo handlowego nałożonego przez Organizację Narodów Zjednoczonych po wojnie z Kuwejtem. Bieda i fakt, że większość społeczeństwa stanowiła młodzież, dawał odpowiednie podłoże do rozwoju ruchów ekstremistycznych. Młodzi ludzie są bardziej otwarci na wpływ radykalnych haseł i gotowi do podejmowania ryzykownych działań, w tym walki zbrojnej. Stąd też po interwencji Stanów Zjednoczonych skłonność wielu z nich do brania udziału w rebeliach.

Dodatkowo sytuację pogorszyła decyzja Tymczasowej Rady Koalicyjnej o odsunięciu od stanowisk publicznych członków partii Baas. Proces nazywany debaasyfikacją skutkowało nie tylko zwolnieniem z pracy członków administracji, ale również wojska. Szacuje się, że ok. 350 tys. żołnierzy pozbawiono zatrudnienia, bez wcześniejszego rozbrojenia¹¹. Oznaczało to pozostawienie bez kontroli uzbrojonych zwolenników Husajna i jednocześnie brak ochrony granic przed napływem bojowników z zewnątrz.

Tworzenie się struktur ISIS

W czasie kiedy Al Qa'ida Osamy Ibn Ladena nabrała rozgłosu i większego znaczenia w świecie islamistycznym po zamachach na WTC, zaczęły tworzyć się kolejne ugrupowania terrorystyczne. Jednym z bardziej charyzmatycznych bojowników był Jordańczyk Abu Musab Az-Zarkawi, który utworzył obóz szkoleniowy w Afganistanie i wkrótce po tym nawiązał kontakt w liderem AQ. Po ataku USA na Afganistan w 2001 r., Az-Zarkawi przeniósł swój obóz do Iranu, pod nazwą Baza Dżihadu w Kraju nad Dwoma Rzekami (*Dżama'at at-Tauhid wa-al-Dżihad*). Do 2003 r. rozwijał swoją działalność i po amerykańskiej inwazji na Irak przeniósł tam swoje ugrupowanie.

Państwo ogarnięte chaosem szybko stało się odpowiednim miejscem dla rozwoju organizacji. W tym czasie AQ, dla której priorytetem była walka ze światem zachodnim, szybko zyskała zwolenników w okupowanym przez obce mocarstwo państwie. Oddziały amerykańskie dla wielu Irakijczyków nie były odbierane jako siły wyzwalające spod reżimu Husajna, lecz jako zagrożenie. Retoryka bojowników przedstawiała świat zachodni i Amerykanów jako uosobienie zła. Wobec obcego najeźdźcy przemoc przybrała znaczenie narzędzia walki w imię słusznej sprawy¹².

Az-Zarkawi w 2004 r. złożył przyrzeczenie lojalności wobec organizacji Ibn Ladena i oficjalnie stanął na czele ramienia AQ nazwanego Al Qa'ida w Iraku (AQI)¹³. Nowa komórka charakteryzowała się niezwykle wysokim poziomem brutalności w zwalczaniu przeciwników. Ponadto zajęła zachodni region al Anbar, na którym występowały złoża ropy naftowej, do tej pory będące w rękach miejscowych plemion. Niezadowoleni mieszkańcy wzniesili bunt przeciwko islamistom i zyskali wsparcie finansowe i militarne USA. Przedstawicielom plemion obiecywano przywrócenie kontroli nad surowcami oraz wcielenie do armii państwowej. Powstaniu, które nazwano „przebudzeniem Anbaru”, udało się osłabić AQI, jednak postulaty rebeliantów nie zostały spełnione. Po wycofaniu się wojsk amerykańskich z regionu, zostali sami wobec odwetu bojowników. Strach i rozczarowanie niespełnionymi obietnicami sprawiły, że plemiona w następnych latach masowo zasilili szeregi ISIS¹⁴.

¹⁰ A. Dzisiów-Szuszyczykiewicz, *Szyici i sunnici na Bliskim Wschodzie odwieczny konflikt czy współpraca ponad podziałami?*, Warszawa 2008, s. 43.

¹¹ G. Kepel, *Fitna...*, s. 200.

¹² A. Zięba, *Mem dżihadu Al Qa'ida – wróg numer jeden, dwa trzy...*, [w:] F. Ilkowski, S. Sulowski, *Wybrane idee i organizacje polityczne Bliskiego Wschodu*, Warszawa 2014, s. 187.

¹³ Z. Laub, J. Masters, *Islamic State in Iraq and Syria*, 01.04.2015, www.cfr.org, [dostęp: 13.04.2015].

¹⁴ M. Benraad, *Iraq's tribal „Sahwa”. It's rise and fall*, wiosna 2011, www.mepc.org, [dostęp: 22.12.2014].

W 2006 r. w wyniku bombardowania przez amerykańskie służby specjalne zginął Az-Zarkawi¹⁵. Po śmierci charyzmatycznego przywódcy nastąpił spadek poparcia dla organizacji. Nowym przywódcą został Abu Umar al-Baghdadi i wokół niego zaczęły się konsolidować inne ugrupowania. Nową organizację nazwano Islamskie Państwo Iraku (arab. *Dawlat al-Irak al-Islamiyya*). Zabieg ten miał na celu upolitycznienie terrorystycznej działalności organizacji i nadanie jej nowego wizerunku oraz doprecyzowanie celu, jakim było utworzenie własnego państwa¹⁶.

Po śmierci przywódcy w 2010 r. władzę nad osłabioną organizacją przejął Abu Bakr al-Baghdadi, wzmagając falę terroru. W kwietniu 2013 r. ogłosił połączenie z syryjską siatką AQ o nazwie Front an-Nusra i powstanie Islamskiego Państwa w Iraku i Wielkiej Syrii. Do połączenia w rzeczywistości nie doszło i an-Nusra złożyła przyrzeczenie lojalności AQ. W 2014 r. następcą Ibn Ladena, Az-Zawahiri, wezwał ISIS do opuszczenia Syrii, jako strefy wpływów an-Nusry i kiedy Baghdadi odmówił, zerwał relacje z organizacją¹⁷. W tym samym roku 29 czerwca Baghdadi ogłosił powstanie Państwa Islamskiego.

Sytuacja w Syrii

Rok 2010 oznaczał dla ISIS początek nowego etapu. Poza przejściem władzy przez charyzmatycznego Bagdadiego sytuacja w sąsiadującej Syrii stawała się coraz bardziej napięta. Konflikt między prezydentem Baszarem al-Assadem a licznymi ugrupowaniami opozycyjnymi wydawał się nieunikniony. Była to szansa dla organizacji, aby włączyć się do walk i zająć kolejne terytoria.

Społeczeństwo syryjskie było niezadowolone z autorytarnych rządów Baszara al-Assada, sprawował władzę od 2000 r. Początkowo prezydent prowadził łagodną politykę, znosząc cenzurę w mediach i wypuszczając więźniów politycznych, jednak wkrótce powrócił do represyjnych metod rządzenia swojego ojca. Prezydent podobnie jak Saddam Husajn był reprezentantem socjalistycznej partii Baas oraz popierał organizacje terrorystyczne, jako metodę sprawowania polityki zagranicznej¹⁸. Ponadto al-Assad należał do szyickiego odłamu alawizmu¹⁹, w sytuacji gdy większość społeczeństwa syryjskiego wyznawała sunnizm. Wszystkie te czynniki oraz fala przewrotów politycznych w regionie, nazwane Arabską Wiosną, sprawiły, że Syryjczycy postanowili zmanifestować swoje niezadowolenie.

Wojna domowa w Syrii rozpoczęła się od pokojowego protestu w 2011 r. przeciw reżimowi, które następnie brutalnie stłumiono. Konflikt który wybuchł przybrał niespodziewane rozmiary. Sunnickie grupy rebelianckie zorganizowały się w Narodowe Siły Defensywne, wspierane przez Iran i Hezbollah. W konflikt zaangażowali się ochotnicy z innych krajów. Tylko w 2014 r. śmierć poniosło 76 tys.²⁰ osób, od początku konfliktu liczba ta przekroczyła 200 tys. Chaos w kraju, utrata kontroli przez państwo i walki miejscowych grup kryminalnych o władzę stworzyły sytuację podobną to tej, jaka miała miejsce w Iraku podczas amerykańskiej inwazji. Dla ISIS były to odpowiednie warunki dla ekspansji militarnej.

Państwo Islamskie

¹⁵ PAP, *Al.-Zarkawi zabity*, 04.07.2006, www.wprost.pl, [dostęp: 13.04.2015].

¹⁶ Zob. szerz. K. Izak, *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, Warszawa 2014, s. 81.

¹⁷ A. Zięba, *Mem dżihadu Al-Qa'ida – wróg numer jeden, dwa trzy...*, s. 183.

¹⁸ A. Dzisiów-Szuszczkiewicz, *Szyici i sunnici na Bliskim Wschodzie...*, s.43.

¹⁹ Alawizm to synkretyczne wyznanie, łączące elementy islamu, chrześcijaństwa, reinkarnacji i innych, wywodzi się z szyizmu, jednak znacznie się od niego różni. Alawici przez sunnitów nie są uważani za muzułmanów. [Zob. szerz. G. Mazurczak, *Poznać znaczy zrozumieć. Alawickie obrzeża islamu*, 17.09.2009, www.psz.pl, [dostęp: 15.04.2015].

²⁰ Dane statystyczne dostępne na stronie Syryjskiego Obserwatorium Praw Człowieka – syriahr.com, [dostęp: 05.01.2015].

Od przejścia przez Bagdadiego władzy w organizacji minęły zaledwie 4 lata. W ciągu tego czasu z osłabionego i nieliczącego się ugrupowania terrorystycznego stało się największą siłą rebeliancką na Bliskim Wschodzie, mającą wystarczające środki, aby proklamować powstanie własnego państwa.

ISIS obecnie działa na terenie Iraku i Syrii i dąży do rozszerzenia swoich wpływów, zgodnie ze swoją dewizą „Utrzymanie i ekspansja” (arab. *Bāqiyah wa-Tatamaddad*). Na przełomie roku 2013 i 2014 rozpoczęła ofensywę na zachód, a w czerwcu 2014 r. kontrolę rozszerzono na północy kraju w prowincji Niniwa. Po ogłoszeniu powstania kalifatu bojownicy zdobyli także Mosul, drugie pod względem wielkości miasto Iraku. Kolejnymi strategicznymi punktami w Iraku jest Basra, w której znajduje się największa iracka rafineria oraz Kirkuk bogaty w złoża ropy naftowej²¹.

Chaos wojny domowej w Syrii ułatwił ISIS działanie na tym terenie. Już w sierpniu 2014 r. organizacja kontrolowała północną i zachodnią część kraju z ważnym punktem w Dajr az Zaur, w którym znajdują się lotniska, węzeł drogowy oraz przez które przechodzi gazociąg. Pomimo oporu Wolnej Armii Syrii organizacja dotarła do Aleppo, jednego z większych miast Syrii. Jego zdobycie może znacznie ułatwić bojownikom utworzenie drogi do przejścia granicznego z Turcją²².

Ogłaszając w czerwcu 2014 r. powstanie Państwa Islamskiego Abu Bakr al Baghdadi odwołał się do formy kalifatu. Rządy Bagdadiego mają być oparte na pierwotnej formie kalifatu z okresu pierwszych czterech kalifów po śmierci Mahometa. Występujące w tekście liczne cytaty zaczerpnięte z Koranu i klasycznej nauki islamskiej, a także wskazanie na pokrewieństwo Bagdadiego z wnukiem Mahometa ma usankcjonować w społeczeństwie jego przywództwo²³.

ISIS dysponując rozległym obszarem oraz znaczną ilością żołnierzy wypracowała własną strukturę zarządzania. Na najwyższym szczeblu znajduje się Abu Bakr al Baghdadi, znany też jako kalif Ibrahim Awad Ibrahim al Badri al Samarra. Następnie podległe mu zwierzchnictwo nad Irakiem i Syrią sprawują odpowiednio Abu Muslim al Turkmani i Abu Ali al Anbari. Oprócz tego ścisłego dowództwa występują komisje. Najważniejsza jest Komisja szariatu, składająca się z 6 członków wybieranych przez kalifa, którzy czuwają nad przestrzeganiem prawa koranicznego. Druga komisja jest Komisja Szury, która jest ciałem doradczym, liczącym od 9 do 11 członków, mającą prawo odwołać kalifa, jeśli ten nie wywiązuje się ze swoich obowiązków. Poza tymi dwoma najważniejszymi komisjami występują jeszcze inne: Bezpieczeństwa i wywiadu dbająca o to, aby nikt nie publikował treści szkodliwych dla kalifa, militarna odpowiedzialna za organizowanie wsparcia dla oddziałów zagranicznych, dotycząca prowincji, organizująca administrację cywilną w 18 prowincjach Państwa Islamskiego, finansowa, dotycząca mediów, do spraw religijnych²⁴.

Finansowanie

Początkowo organizacja była finansowana przez kraje Zatoki Perskiej. Głównym sponsorem była Arabia Saudyjska wspierająca fundamentalistyczne ruchy sunnickie w regionie. ISIS podbijając kolejne terytoria zaczęło zdobywać własne źródła funduszy. Pierwszym takim zastrzykiem finansowym było zdobycie Mosulu wraz z bankiem narodowym Iraku. Od tego czasu organizacja nie potrzebuje już darczyńców. Dalsze podbijane tereny przynosiły kolejne złoża ropy naftowej i środki finansowe. ISIS kontroluje obecnie 60% syryjskich złóż ropy naftowej i 7 punktów wydobywczych w Iraku. Szacuje się, że nielegalny przemyt ropy naftowej, głównie do Iranu i Turcji, przynosi organizacji 1-3 mln dolarów dziennie.²⁵

²¹ M. Połoński, *ISIS zmienia politykę Bliskiego Wschodu*, 02.08.2014, defence24.pl, [dostęp: 04.01.2015].

²² Tamże.

²³ S. Mandhai, *Baghdadi's vision of a new caliphate*, 01.07.2014, www.aljazeera.com, (data dostępu: 03.01.2015).

²⁴ R. Barrett, *The Islamic State*, 11.2014, wersja pdf dostępna na: soufangroup.com.

²⁵ J. Bender, A. Macias, *Here's how the world's richest terrorist group makes millions every day*, 27.08.2014, www.businessinsider.com, [dostęp: 7.12.2014].

Zasoby organizacji powiększa również wyłączna kontrola nad dystrybucją prądu i wody, a także handel zbożem (ISIS kontroluje 40% produkcji zboża w Syrii). Organizacja otrzymuje też zyski z wymuszeń i porwań dla okupu. Na podbitych terenach pobiera też podatek²⁶.

Zarządzanie na podbitych terenach

Bezwzględny, wręcz barbarzyński sposób podbijania terenów przez ISIS, jakimi są masowe publiczne egzekucje mógłby wskazywać, że ta organizacja nie potrafi zarządzać rozległym terytorium. Tymczasem bojownicy na opanowanym terenie prowadzą sprawnie działającą administrację. Ich celem jest ustanowienie kalifatu w czystej postaci i oparcie władzy o prawo koraniczne. W procesie zarządzania administracja została oddzielona od zapewniania usług. W ramach administracji kontrolowane jest szkolnictwo podstawowe, egzekwowanie prawa, instytucje szariatu, sadownictwo i rekrutacja. Usługi jakie zapewnia Departament Służb Muzułmańskich to pomoc humanitarna, dystrybucja wody, prądu i mąki. Organizacja stosuje też podział administracyjny *Wilajat* ("prowincja") na obszarze Iraku i Syrii, chcąc podkreślić spójność tych terenów²⁷.

Wzorcowym miastem zarządzanym na prawie szariatu ma być Raqqa w Syrii. W tym mieście ISIS kontroluje praktycznie każdą sferę życia społecznego, od prowadzenia meczetów i szkół po dystrybucję mąki do piekarni. Tryb dnia jest podporządkowany zasadom islamu. Podczas godzin modlitw zamykane są sklepy, wyłączany też jest internet. Zakazane jest opuszczanie domów po zmroku, a wyjazd z kraju możliwy jest tylko za pośrednictwem ISIS. Ci którzy nie przestrzegają prawa są surowo karani, m.in. śmiercią i ukrzyżowaniem. Przeciwnicy organizacji zostali w większości wymordowani lub uciekli do Turcji. Tych jednak którzy mogą przysłużyć się Państwu Islamskiemu, np. biznesmenów i naukowców, bojownicy oszczędzają²⁸.

Wykorzystanie mediów

Ważnym elementem, mającym wpływ na rozwój ISIS, jest wykorzystanie mediów. Znaczenie propagandy w realizacji dżihadu, rozumianego jako walka zbrojna, dostrzegały też inne organizacje terrorystyczne. Już AQ posiadała własną markę *al Sahab* (chmura) pod której znakiem zamieszczała filmy z egzekucji w internecie. Były to jednak materiały nagrywane amatorskimi kamerami i w niewielkim stopniu edytowane. To, co odróżnia *Al Hayat Media Center*, kanał ISIS, od *al Sahab* to poziom profesjonalizmu. Filmy przez niego publikowane mają starannie wyreżyserowaną narrację, wysokiej jakości grafikę, a ich treść dostępna jest w wielu językach. Występują w nich bojownicy m.in. z Francji, Anglii czy Korei i zachęcają do walki pod zwierzchnictwem ISIS. Oprócz filmów rekrutujących dostępne są też filmy propagandowe pokazujące życie w kalifacie i sukcesy ISIS. Filmy magazynowane są na wielu serwerach w zachodnich krajach, co zwiększa ich ilość oraz uniemożliwia zupełne wyeliminowanie czy cenzurę. ISIS zaczerpnęła też od AQ idee zamieszczania w sieci filmów pokazujących egzekucje. W internecie dostępne są filmy z dekapitacji amerykańskich dziennikarzy czy grupowa egzekucja 18 syryjskich pilotów. Publikowane są też sceny walk zbrojnych, po których zwycięscy członkowie ISIS dokonują dekapitacji na żywych i poległych, pozbawiając ich następnie w symbolicznym geście krzyża

²⁶ P. Godlewski, *Wojna z Kalifatem: ekonomiczne podstawy siły Państwa Islamskiego*, 26.10.2014, www.bliskiw-schod.pl, [dostęp: 1.12.2014].

²⁷ C. C. Caris, S. Reynolds, Middle East security report ISIS governance in Syria, 07.2014, wersja pdf dostępna na: understandingwar.org.

²⁸ M. Karouny, Life under Isis: for residents of Raqqa is this really a caliphate worse than death?, 05.09.2014, www.independent.co.uk, [dostęp: 12.12.2014].

czy symboli szyizmu²⁹.

Nowością w przypadku ISIS jest otwarte posługiwanie się portalami społecznościowymi. Za pomocą Twittera czy Tumblr bojownicy docierają do większej ilości młodszych odbiorców. Sposób w jaki ISIS eksploatuje media społecznościowe również jest nowy. O ile w przypadku AQ media stanowiły element pośredniczący w przekazywaniu idei, o tyle obecnie są wykorzystywane, jako bezpośrednie narzędzie walki. ISIS prowadzi skuteczną wojnę psychologiczną za pomocą otwartych środków przekazu, co sprawia, że ofiarami stają się również osoby korzystające z tych treści, jako potencjalny cel ekspansji. O skuteczności terrorystycznej kampanii informacyjnej świadczy postrzeganie ISIS przez opinię społeczną - jako najokrutniejszą organizację w historii. W rzeczywistości metody stosowane przez ISIS były już wykorzystywane przez inne ugrupowania³⁰.

Zagrożenie ze strony Państwa Islamskiego

Bezpośrednie zagrożenie atakami terrorystycznymi przeprowadzonymi przez członków ISIS na państwa zachodnie oceniane było jako niewielkie, jednak wydarzenia z Francji z 2015 roku i z Belgii 2016 ukazały duże zdolności operacyjne tej organizacji. Ugrupowanie to jednak za główny cel stawia sobie podbicie państw na Bliskim Wschodzie oraz w Afryce Północnej i stworzenie w ich miejsce jednego Państwa Islamskiego, a nie jak w przypadku Al Qa'idy zemstę na krajach zachodnich³¹.

Rządy państw demokratycznych obawiają się jednak zagrożenia, jakie mogą stanowić wracający z wojny do ich krajów bojownicy. Według szacunków ONZ ponad 13 tys. wojowników z 80 krajów dołączyło do ISIS i Dżabhat al Nusra w wojnie w Syrii. Wraz z ich powrotem do domów można się spodziewać rozpowszechniania propagandy ISIS i rekrutacji na szerszą skalę.

Premier Wielkiej Brytanii oświadczył, że ISIS może stanowić bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa jego kraju. Tamtejszy rząd rozpatrywał już dwa lata temu możliwość wprowadzenia prawa zakazującego wjazdu osób, podejrzanych o terroryzm. Obecnie dopuszczalnym środkiem przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu jest odbieranie brytyjskiego obywatelstwa osobom o podwójnym obywatelstwie podejrzanych o terroryzm, nad wprowadzeniem podobnego prawa pracuje rząd Holandii. We Francji trwają prace nad prawem umożliwiającym policji nie wpuszczenie do kraju osoby podejrzanej o terroryzm bez zgody sądu³².

Hiszpańska policja intensyfikuje swoje działania w ramach Interpolu. Na jej terenie zatrzymano już kilka osób powiązanych z ISIS. Hiszpania stanowi dla organizacji głównie miejsce finansowania przez internet, rekrutowania i wymuszania okupów³³.

Największy problem z transferem osób podejrzanych o terroryzm ma Turcja, przez której granice do Syrii przedostają się tysiące wojowników. W początkowej fazie wojny domowej u jej sąsiada, wspierała ISIS przeciwko władzy prezydenta Baszara al-Assada. Po tym jednak jak ISIS uwięziło 49 Turków, w tym generalnego konsula, Turcja postanowiła zaostrzyć kontrolę na granicy. W 2013 r. nie wpuszczono do tego kraju 4 tys. osób widniejących na specjalnej liście oraz wykryto na granicy 92 tys. Innych, próbujących przedostać się przez nią nielegalnie³⁴.

W bliższej perspektywie jednak negatywny wpływ na państwa ościenne będzie miał exodus z okupowanych przez ISIS terenów. Uchodźcy migrują do Libanu, Jordanii, Turcji i Iraku, a ich łączna

²⁹ L. Husick, The Islamic State's Electronic Outreach, 09.09.2014, www.fpri.org, [dostęp: 12.12.2014].

³⁰ T. Otłowski, *Portalowi bojownicy*, [w:] Polska Zbrojna, listopad 2014.

³¹ Zob. szerz. A. Zięba, Mem dżihadu. Al. Qa'ida – wróg numer jeden, dwa, trzy..., [w:] F. Ilkowski, S. Sulowski, Wybrane idee, partie i organizacje polityczne Bliskiego Wschodu, Warszawa 2014.

³² S. Sengupta, Nations trying to stop their citizens from going to Middle East to fight for ISIS, www.nytimes.org, [dostęp: 12.12.2014].

³³ Terrorysty Państwa Islamskiego są już w Hiszpanii, 28.08.2014, www.gazetaprawna.pl, [dostęp: 12.12.2014].

³⁴ S. Sengupta, Nations trying...

liczba to ok. 3 mln osób. Dla niewielkiego Libanu stanowi to szczególny problem, gdyż już teraz liczba uchodźców z Syrii stanowi jedną trzecią populacji tego kraju. W Jordanii liczba ta wynosi 600 tys. i szczególnie obciąża kraj o wysokim deficycie wody pitnej. W 2013 r. miesięcznie 150 tys. osób opuszczało Syrię, w październiku 2014 liczba ta spadła do 18,5 tys. Duża ilość uchodźców w krajach sąsiadujących z Syrią powoduje znaczne obciążenie dla ich systemu zdrowia, pracy i edukacji oraz zwiększa poziom przestępczości³⁵.

Wnioski

Proces powstania ISIS był długotrwały i zależny od wielu czynników. Jednym z nich była kondycja społeczeństwa irackiego i wieloletnie tradycje nadużywania przemocy w życiu politycznym i społecznym. Czas dyktatury baasistowskiej przez lata pokazywał Irakijczykom, że cele osiąga się walką i agresją, a nie porozumieniem. Inwazja amerykańska w tym kontekście stanowiła impuls do aktywizacji bojówek, które korzystając z destabilizacji kraju, zaczęły walczyć o wpływy.

Kolejnym czynnikiem stymulującym rozwój organizacji terrorystycznych, w tym ISIS, był kryzys ekonomiczny w Iraku. Znaczna część społeczeństwa żyła w ciężkich warunkach, co dla ISIS stanowiło okoliczność sprzyjającą. Dzięki dużym zasobom finansowym mogła udzielać pomocy humanitarnej na terenach podbitych, by dać mieszkańcom poczucie zależności od nich i aby w konsekwencji umocnić swoje zarządzanie.

Organizacja w ciągu zaledwie dziesięciu lat od jej założenia rozwinęła się na tyle, aby obok Al Qa'idy być najbardziej wpływową organizacją terrorystyczną. Szczególnie ostatnie trzy lata, w ciągu których Państwo Islamskie zaangażowało się w wojnę domową w Syrii i ogłosiło powstanie kalifatu z Abu Bakrem al-Baghdadim na czele, przyczyniło się do wzrostu znaczenia organizacji. Dysponuje ona teraz największymi środkami finansowymi i ludzkimi spośród pozostałych radykalnych ugrupowań. W jej szeregach wstępują masowo Europejczycy muzułmanie. Wszystko to za sprawą brutalnych metod podbijania, sprawnego zarządzania podbitymi terenami oraz wykorzystania mediów do kreowania własnego wizerunku.

Bibliografia

Publikacje zwarte i artykuły naukowe

- A. Dzisiów-Szuszczkiewicz, *Szyici i sunnici na Bliskim Wschodzie odwieczny konflikt czy współpraca ponad podziałami?*, Warszawa 2008.
- A. Zięba, *Mem dżihadu. Al Qa'ida – wróg numer jeden, dwa, trzy...*, [w:] F. Ilkowski, S. Sulowski, *Wybrane idee, partie i organizacje polityczne Bliskiego Wschodu*, Warszawa 2014, s. 181-201.
- G. Kepel, *Fitna wojna w sercu islamu*, Warszawa 2006.
- H. A. Jamsheer, *Współczesna historia Iraku*, Warszawa 2007.
- J. Danecki, *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 2007.
- K. Izak, *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, Warszawa 2014.
- K. M. Andrusiewicz, *Revolucja islamska w Iranie Przyczyny-przebieg-konsekwencje*, Lublin 2013.
- T. Otlowski, *Portalowi bojownicy*, „Polska Zbrojna”, listopad 2014.

Artykuły internetowe

- B. Powell, *Why Is The Media Taking These ISIS World Domination Maps So Seriously?*, www.mediamatters.org, [dostęp:04.01.2015].
- C. C. Caris, S. Reynolds, Middle East security report ISIS governance in Syria, 07.2014, wersja pdf dostępna na: www.understandingwar.org.

³⁵ M. Miliband, *No escape for civilians In Syria*, 20.11.2014, www.aljazeera.com, [dostęp: 5.12.2014].

- G. Mazurczak, Poznać znaczy zrozumieć. Alawickie obrzeża islamu, www.psz.pl, [dostęp: 15.04.2015].
- J. Bender, Macias A., Here's how the world's richest terrorist group makes millions every day, www.businessinsider.com, [dostęp: 7.12.2014].
- J. Neriah, The Structure if the Islamic State, www.jcpa.org, [dostęp: 04.01.2015].
- L. Husick, The Islamic State's Electronic Outreach, www.fpri.org, [dostęp: 12.12.2014].
- M. Benraad, Iraq's tribal „Sahwa”. It's rise and fall, mepc.org, [dostęp: 22.12.2014].
- M. Karouny, Life under Isis: for residents of Raqqa is this really a caliphate worse than death?, www.independent.co.uk, [dostęp: 12.12.2014].
- M. Kuryła, W poszukiwaniu źródeł irackiej przemocy, www.politykaglobalna.pl, [dostęp: 19.11.2014].
- M. Miliband, No escape for civilians In Syria, www.aljazeera.com, [dostęp: 5.12.2014].
- M. Połośki, ISIS zmienia politykę Bliskiego Wschodu, defence24.pl, [dostęp: 04.01.2015].
- P. Godlewski, Wojna z Kalifatem: ekonomiczne podstawy siły Państwa Islamskiego, www.bliskiwschod.pl, [dostęp: 1.12.2014].
- PAP, Husajn odpowie za mord Kurdów i szyitów, www.wprost.pl, [dostęp: 04.01.2015].
- R. Barrett, The Islamic State, 11.2014, wersja pdf dostępna na: soufangroup.com.
- S. Mandhai, Baghdadi's vision of a new caliphate, www.aljazeera.com, [dostęp: 03.01.2015].
- S. Sengupta, Nations trying to stop their citizens from going to Middle East to fight for ISIS, www.nytimes.org, [dostęp: 12.12.2014].
- Z. Laub, J. Masters, Islamic State in Iraq and Syria, www.cfr.org, [dostęp: 21.12.2014].